SO‘ZAK KASALLIGISINI DAVOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Xiva Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi Oliy toifali o’qituvchilari

Rahimbayeva Sohiba Abdulla qizi va

Majidova Zamira Erkinovna

ANNOTATSIYA: *Mazkur ilmiy maqolada so‘zak (gonoreya) kasalligining etiologiyasi, patogenezi, klinik kechishi, zamonaviy diagnostika usullari, davolash tamoyillari hamda profilaktik choralari batafsil yoritilgan. Shuningdek, kasallikni boshqarishda hamshiralik parvarishining o‘rni va ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilingan. So‘zak jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksion kasallik bo‘lib, asosan siydik-tanosil tizimini zararlaydi. Kasallikning o‘z vaqtida aniqlanmasligi bepushtlik, surunkali yallig‘lanish kasalliklari va boshqa og‘ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Zamonaviy laborator diagnostika usullari va antibiotik terapiya yordamida kasallikni samarali davolash mumkin. Profilaktika choralariga rioya qilish va hamshiralik nazorati infeksiya tarqalishini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so‘zlar: so‘zak*, gonoreya, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklar, etiologiya, patogenez, antibiotik terapiya, profilaktika, hamshiralik parvarishi.*

KIRISH

So‘zak (gonoreya) qadim zamonlardan ma’lum bo‘lgan jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksion kasalliklardan biridir. Hozirgi kunda ham u dunyo miqyosida keng tarqalgan bo‘lib, reproduktiv yoshdagi aholining sog‘lig‘iga jiddiy xavf tug‘diradi. Kasallik asosan 18–40 yosh oralig‘idagi shaxslarda ko‘proq uchraydi. So‘zak nafaqat individual sog‘liq muammosi, balki ijtimoiy-tibbiy muammo ham hisoblanadi.

Kasallikning dolzarbligi shundaki, u ko‘pincha simptomsiz yoki kam belgili kechadi, natijada bemor o‘z vaqtida tibbiy yordamga murojaat qilmaydi. Bu esa infeksiyaning keng tarqalishiga va asoratlar rivojlanishiga sabab bo‘ladi. So‘zakning o‘z vaqtida aniqlanishi, to‘g‘ri davolanishi va profilaktik choralar ko‘rilishi sog‘liqni saqlash tizimining muhim vazifalaridan biridir.

ASOSIY QISM

Etiologiyasi: So‘zak kasalligini gram-manfiy diplokokk bakteriya — Neisseria gonorrhoeae qo‘zg‘atadi. Ushbu mikroorganizmlar loviyasimon shaklga ega bo‘lib, juft-juft joylashadi. Bakteriya faqat inson organizmida yashaydi va tashqi muhit omillariga nisbatan chidamsizdir. U qurish, yuqori harorat va dezinfeksiyalovchi vositalar ta’sirida tez nobud bo‘ladi.

Infeksiya asosan jinsiy aloqa orqali yuqadi (vaginal, oral va anal kontaktlar). Kam hollarda tug‘ruq vaqtida onadan chaqaloqqa yuqishi mumkin (neonatal gonoreya). Maishiy yo‘l bilan yuqish ehtimoli juda kam, chunki bakteriya tashqi muhitda uzoq yashamaydi.

Kasallik rivojlanishida quyidagi xavf omillari muhim ahamiyatga ega:

Himoyalanmagan jinsiy aloqa

Ko‘p jinsiy sheriklar

Shaxsiy gigiyenaga rioya qilmaslik

Immunitetning pasayishi

Boshqa jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar mavjudligi

Patogenezi: Infeksiya organizmga kirgach, siydik-tanosil tizimi shilliq qavatiga yopishadi. Bakteriyalar maxsus yopishuvchi oqsillar (pililar) yordamida epitelial hujayralarga birikadi. So‘ngra ular hujayra ichiga kirib ko‘payishni boshlaydi.

Yallig‘lanish jarayoni rivojlanadi, natijada shilliq qavat shishadi, giperemiya kuzatiladi va yiringli ajralma hosil bo‘ladi. Neytrofillar faol ishtirok etadi, bu esa yiring paydo bo‘lishiga olib keladi. Agar davolash o‘z vaqtida boshlanmasa, infeksiya yuqoriga ko‘tarilib:

Ayollarda — bachadon, tuxumdon va bachadon naylariga

Erkaklarda — prostata, urug‘ yo‘llariga tarqalishi mumkin. Bu esa bepushtlik va surunkali yallig‘lanish kasalliklariga sabab bo‘ladi.

Turlari:

So‘zak klinik kechishiga ko‘ra quyidagilarga bo‘linadi:

O‘tkir so‘zak — yaqqol klinik belgilar bilan namoyon bo‘ladi.

O‘tkir osti (subakut) shakl — belgilar sustroq kechadi.

Surunkali so‘zak — 2 oydan ortiq davom etuvchi, kam belgili shakl.

Yashirin (latent) shakl — klinik belgilar yo‘q, faqat laborator tekshiruvda aniqlanadi.

Asoratlangan shakl — yuqori jinsiy a’zolar yoki boshqa tizimlar zararlanganda.

Shuningdek, so’zak lokalizatsiyasiga ko‘ra:

Urogenital

Rektal

Faringeal

Kon’yunktival (chaqaloqlarda) shakllari farqlanadi.

Klinik belgilari

Erkaklarda:

Siydik chiqarishda achishish va og‘riq

Siydik yo‘lidan ko‘p miqdorda yiringli ajralma

Siydik yo‘lining qizarishi va shishi

Ba’zan tana haroratining ko‘tarilishi

Erkaklarda belgilar odatda aniq namoyon bo‘ladi.

Ayollarda:

Qindan yiringli yoki shilliq ajralma

Pastki qorin sohasida og‘riq

Siydik chiqarishda noqulaylik

Hayz siklining buzilishi

Ayollarda kasallik ko‘pincha simptomsiz yoki yengil belgilar bilan kechadi. Bu esa kasallikning surunkalashishiga olib keladi.

Tekshirish usullari

So‘zakni aniqlash uchun quyidagi diagnostik usullar qo‘llaniladi:

Mikroskopik tekshiruv — surtma preparatda diplokokklarni aniqlash.

Bakteriologik ekma — ozuqa muhitida bakteriyani o‘stirish va antibiotiklarga sezgirligini aniqlash.PZR (polimeraza zanjir reaksiyasi) — yuqori sezgir va aniq usul.

Serologik tekshiruvlar — qo‘shimcha diagnostika sifatida.

Zamonaviy amaliyotda PZR usuli keng qo‘llaniladi, chunki u qisqa vaqt ichida aniq natija beradi.

Davolashda zamonaviy yondashuv

So‘zakni davolashning asosiy usuli — antibiotik terapiya. Hozirgi kunda uchinchi avlod sefalosporinlari (masalan, seftriakson) samarali hisoblanadi. Ko‘pincha kombinatsiyalangan terapiya qo‘llaniladi.

Davolash tamoyillari:

Individual yondashuv

Antibiotikga sezgirlikni aniqlash

Jinsiy sherikni bir vaqtda davolash

Davolanish tugagach nazorat tekshiruvi

Antibiotikga chidamlilik muammosi global muammo bo‘lib, noto‘g‘ri yoki o‘zboshimchalik bilan dori qabul qilish bunga sabab bo‘ladi.

Oldini olish

Profilaktika choralari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

Jinsiy tarbiya va ma’rifat, Himoyalangan jinsiy aloqa (prezervativdan foydalanish)

Tasodifiy jinsiy aloqalardan saqlanish,Muntazam tibbiy ko‘rik, Homilador ayollarni skrining tekshiruvdan o‘tkazish, Kasallik aniqlanganda jinsiy sheriklarni tekshirish

Profilaktika kasallikni kamaytirishda eng samarali usul hisoblanadi.

Hamshiralik parvarishi

Hamshiralik parvarishi so‘zak kasalligini kompleks boshqarishda muhim o‘rin tutadi. Hamshira quyidagi vazifalarni bajaradi:

Bemorni qabul qilish va shikoyatlarni aniqlash

Dori vositalarini to‘g‘ri qabul qilishni nazorat qilish

Shaxsiy gigiyena qoidalarini tushuntirish

Psixologik qo‘llab-quvvatlash

Jinsiy sherikni tekshiruvga yo‘naltirish

Asorat belgilarini erta aniqlash

Sanitariya-ma’rifiy ishlarni olib borish

Hamshira bemorga kasallikning yuqish yo‘llari, davolanishning ahamiyati va profilaktika choralari haqida to‘liq ma’lumot beradi.

XULOSA

So‘zak kasalligi keng tarqalgan jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksion kasallik bo‘lib, asosan siydik-tanosil tizimini zararlaydi. Kasallikning o‘z vaqtida aniqlanmasligi og‘ir asoratlar — bepushtlik, surunkali yallig‘lanish kasalliklari va neonatal asoratlarga olib kelishi mumkin.

Zamonaviy laborator diagnostika usullari, xususan PZR, kasallikni erta bosqichda aniqlash imkonini beradi. Samarali antibiotik terapiya yordamida kasallikni to‘liq davolash mumkin. Biroq antibiotikga chidamlilik muammosi davolashni murakkablashtirmoqda.

Profilaktika choralari va sanitariya-ma’rifiy ishlar kasallik tarqalishini kamaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Hamshiralik parvarishi esa bemorni kompleks qo‘llab-quvvatlash, davolash samaradorligini oshirish va asoratlarning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti. Gonoreya bo‘yicha klinik tavsiyalar.

O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklar bo‘yicha milliy qo‘llanma.

Tibbiy mikrobiologiya darsligi.

Dermatovenerologiya bo‘yicha o‘quv qo‘llanma.